

MILLIY DINLAR
НАЦИОНАЛЬНЫЕ РЕЛИГИИ
NATIONAL RELIGIONS**D.S.Igamberdiev****Andijon davlat pedagogika instituti MGMAXT kafedrası v.b dotsent****Burxonidinova Xurshida Dilshodbek qizi****G'ulomov Javoxirbek Elyorbek o'g'li****Husanov Otabek****Andijon davlat pedagogika instituti Aniq va tabiiy fanlar fakulteti****Kimyo yo`nalishi 2-bosqich talabalari****burxonidinovaxurshida@gmail.com****<https://doi.org/10.5281/zenodo.20096567>**

Annotatsiya: Ushbu maqolada milliy dinlar tushunchasi, ularning kelib chiqishi, rivojlanish bosqichlari hamda jamiyat hayotidagi o'рни haqida ma'lumot beriladi. Shuningdek, hinduizm, sintoizm, konfutsiychilik va yahudiylik kabi milliy dinlarning asosiy xususiyatlari yoritilgan. Milliy dinlarning xalq madaniyati, urf-odatları va ma'naviy qadriyatlariga ta'siri tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Milliy dinlar, hinduizm, sintoizm, konfutsiychilik, yahudiylik, diniy qadriyatlar, madaniyat, ma'naviyat, jamiyat, urf-odat.

Аннотация

В данной статье рассматриваются понятие национальных религий, этапы их возникновения и развития, а также их роль в жизни общества. Освещаются основные особенности индуизма, синтоизма, конфуцианства и иудаизма. Анализируется влияние национальных религий на культуру, традиции и духовные ценности народа.

Ключевые слова: Национальные религии, индуизм, синтоизм, конфуцианство, иудаизм, духовные ценности, культура, общество, традиции.

Annotation

This article discusses the concept of national religions, their origin, stages of development, and their role in society. The main features of Hinduism, Shintoism, Confucianism, and Judaism are highlighted. The influence of national religions on culture, traditions, and spiritual values is also analyzed.

Keywords: National religions, Hinduism, Shintoism, Confucianism, Judaism, spiritual values, culture, society, traditions.

Kirish

Din insoniyat jamiyati taraqqiyotida muhim o'rin egallab kelayotgan ijtimoiy va ma'naviy hodisalardan biridir. Insonlar qadim zamonlardan boshlab tabiat hodisalari, hayot va o'lim, yaxshilik va yomonlik kabi masalalarga javob izlash jarayonida turli diniy qarashlarni shakllantirganlar. Shu tariqa dunyo xalqlarining turmush tarzi, urf-odatları va madaniyati bilan uzviy bog'liq bo'lgan turli dinlar vujudga kelgan. Din jamiyatning ma'naviy hayotiga katta ta'sir ko'rsatib, insonlarning axloqiy qarashlari, dunyoqarashi va qadriyatlarini shakllantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Dinlar o'zining tarqalish doirasiga ko'ra jahon dinlari va milliy dinlarga bo'linadi. Milliy dinlar asosan bir xalq yoki millat vakillari orasida shakllanib, o'sha xalqning tarixiy taraqqiyoti,

madaniyati va an’alari bilan chambarchas bog’liq holda rivojlanadi. Bunday dinlar ma’lum hudud doirasida keng tarqalgan bo’lib, boshqa xalqlar orasida unchalik ommalashmagan. Milliy dinlar tarkibida xalqning qadriyatlari, urf-odatlarini, turmush tarzi va ma’naviy merosi o’z aksini topadi.

Hinduizm, sintoizm, konfutsiychilik va yahudiylilik kabi dinlar milliy dinlarning eng mashhur namunalarini hisoblanadi. Ushbu dinlar asrlar davomida o’z xalqlarining madaniyati, san’ati, adabiyoti hamda davlat boshqaruviga katta ta’sir ko’rsatgan. Ayniqsa, ular insonlarni ezgulikka, halollikka, kattalarga hurmat ruhida tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda globalashuv jarayonlari kuchayib borayotgan bir paytda milliy dinlarni o’rganish turli xalqlarning ma’naviy merosi va madaniyatini chuqurroq anglash imkonini beradi. Shu sababli dinshunoslik fanida milliy dinlar mavzusi dolzarb va muhim mavzulardan biri hisoblanadi.

Asosiy qism

Milliy dinlar haqida umumiy tushuncha

Dinlar insoniyat tarixining eng qadimiy ma’naviy hodisalaridan biri hisoblanadi. Jamiyat rivojlanishi davomida turli xalqlarning yashash tarzi, urf-odatlarini va dunyoqarashi asosida o’ziga xos diniy tizimlar shakllangan. Ana shunday dinlar milliy dinlar deb ataladi. Milliy dinlar ma’lum bir xalq yoki millatning dini bo’lib, asosan o’sha xalq orasida keng tarqaladi va uning madaniyati hamda tarixiy taraqqiyoti bilan uzviy bog’liq bo’ladi.

Milliy dinlarning shakllanishiga tabiiy-geografik muhit, xalqning turmush tarzi, tarixiy voqealar va milliy qadriyatlar katta ta’sir ko’rsatgan. Bu dinlar asosan bir hudud doirasida rivojlanganligi sababli boshqa xalqlar orasida keng yoyilmagan. Milliy dinlarda xalqning urf-odatlarini, marosimlarini, axloqiy qarashlarini va ma’naviy qadriyatlarini muhim o’rin tutadi.

Milliy dinlarning asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat:

Ma’lum bir xalq yoki millat bilan bog’liq bo’lishi;

Diniy marosimlarning milliy an’analar bilan uyg’unlashganligi;

Asosan bitta hududda keng tarqalganligi;

Xalqning ma’naviy va madaniy hayotiga kuchli ta’sir ko’rsatishi;

Axloqiy va tarbiyaviy ahamiyatga ega bo’lishi.

Milliy dinlar insonlarni ezgulikka, tartib-intizomga, ota-onani hurmat qilishga va jamiyat qoidalariga rioya etishga undaydi. Shu sababli ular xalq ma’naviyatining muhim qismi hisoblanadi.

Hinduizm

Hinduizm dunyodagi eng qadimgi dinlardan biri bo’lib, Hindistonda vujudga kelgan. Olimlarning fikricha, bu din miloddan avvalgi ikkinchi ming yillikda shakllana boshlagan. Hozirgi kunda hinduizm Hindiston va Nepal aholisi orasida keng tarqalgan bo’lib, millionlab insonlar ushbu dinga e’tiqod qiladi.

Hinduizm murakkab diniy tizim hisoblanadi. Unda ko’plab xudolarga sig’inish mavjud bo’lib, Brahma, Vishnu va Shiva eng asosiy ilohlar sifatida e’tirof etiladi. Hinduizmda inson hayoti va taqdiri “karma” tushunchasi bilan bog’lanadi. Karma insonning qilgan yaxshi yoki yomon amallari keyingi hayotiga ta’sir qilishini anglatadi. Shuningdek, bu dinda ruhning qayta tug’ilishi — reinkarnatsiya g’oyasi ham muhim o’rin egallaydi.

Hinduizmning muqaddas kitoblari “Vedalar”, “Mahabxarata”, “Ramayana” va “Bhagavad Gita” hisoblanadi. Ushbu asarlarda diniy ta’limotlar, axloqiy qoidalar va hayot falsafasi bayon qilingan.

Hinduizm Hindiston madaniyatiga juda katta ta’sir ko’rsatgan. Hind xalqining san’ati, adabiyoti, me’morchiligi va urf-odatlarida hinduizm an’analari yaqqol namoyon bo’ladi. Bugungi kunda ham hinduizm Hindiston xalqining ma’naviy hayotida muhim o’rin tutadi.

Sintoizm

Sintoizm Yaponiyaning milliy dini hisoblanadi. “Sinto” so’zi yapon tilida “xudolar yo’li” degan ma’noni anglatadi. Ushbu din qadimgi yapon xalqining tabiat va ajdodlarga sig’inish e’tiqodlari asosida shakllangan.

Sintoizm tabiat muqaddas hisoblanadi. Tog’lar, daraxtlar, daryolar, quyosh va boshqa tabiiy hodisalarda ilohiy kuch mavjud deb qaraladi. Sintoizm tarafdorlari ana shu ilohiy kuchlarni “kami” deb ataydilar. Bu din inson va tabiat o’rtasidagi uyg’unlikni saqlashga katta ahamiyat beradi.

Sintoizm muqaddas ibodatxonalar mavjud bo’lib, ularda turli diniy marosimlar o’tkaziladi. Yapon xalqining ko’plab milliy bayramlari va marosimlari sintoizm bilan bog’liq. Masalan, yangi yil marosimlari, hosil bayramlari va ajdodlarni xotirlash tadbirlari sintoistik an’analar asosida amalga oshiriladi.

Sintoizm yapon xalqining milliy o’zligini saqlashda muhim rol o’ynagan. Bu din orqali insonlarni tabiatni sevish, poklik va tartib-intizomga rioya qilish ruhida tarbiyalashga katta e’tibor beriladi.

Konfutsiychilik

Konfutsiychilik qadimgi Xitoyda miloddan avvalgi VI–V asrlarda yashagan buyuk mutafakkir Konfutsiy ta’limoti asosida shakllangan. Bu ta’limot diniy va falsafiy qarashlarni o’zida mujassamlashtirgan bo’lib, asosan inson axloqi va jamiyatdagi tartib-qoidalariga katta e’tibor beradi.

Konfutsiychilikning asosiy g’oyasi insonlarni axloqli, bilimli va tartibli bo’lishga undashdan iborat. Ushbu ta’limotda ota-onaga hurmat, kattalarni e’zozlash, halollik, adolat va mehnatsevarlik eng muhim fazilatlar sifatida qaraladi.

Konfutsiy “Davlatni boshqarishda eng muhim narsa — xalqning ishonchi” deb ta’kidlagan. Shu sababli konfutsiychilik uzoq yillar davomida Xitoy davlat boshqaruvi tizimiga katta ta’sir ko’rsatgan.

Bu ta’limot Xitoy madaniyati, ta’lim tizimi va ma’naviy hayotining rivojlanishida muhim o’rin egallaydi. Hozirgi kunda ham konfutsiychilik g’oyalari Sharq mamlakatlarida axloqiy qadriyat sifatida qadrlanadi.

Yahudiylilik

Yahudiylilik eng qadimgi milliy dinlardan biri bo’lib, yahudiy xalqi orasida shakllangan. Ushbu din yakkaxudolik g’oyasiga asoslangan bo’lib, yagona Xudoga e’tiqod qilishni targ’ib etadi. Yahudiylilik tarixining payg’ambar Ibrohim nomi bilan bog’liq ekanligi qayd etiladi.

Yahudiylilikning muqaddas kitobi Tavrot hisoblanadi. Tavrotda diniy qonun-qoidalar, axloqiy tamoyillar va tarixiy voqealar bayon etilgan. Yahudiylilikda insonning halol yashashi, adolatli bo’lishi va boshqalarga yaxshilik qilishi muhim ahamiyatga ega.

Yahudiy xalqining ko‘plab diniy marosimlari mavjud bo‘lib, ular asrlar davomida saqlanib kelmoqda. Shabbat kuni dam olish va ibodat qilish yahudiylikdagi eng muhim an‘analardan biridir.

Yahudiylik keyinchalik xristianlik va islom dinlarining shakllanishiga ham katta ta‘sir ko‘rsatgan. Shu sababli bu din jahon sivilizatsiyasi tarixida muhim o‘rin egallaydi.

Milliy dinlarning jamiyat hayotidagi o‘rni

Milliy dinlar xalqning ma‘naviy hayotida muhim o‘rin tutadi. Ular insonlarning axloqiy qarashlarini shakllantiradi, jamiyatdagi tartib-intizomni mustahkamlaydi va milliy qadriyatlarni asrashga xizmat qiladi.

Shuningdek, milliy dinlar xalqning san‘ati, adabiyoti, me‘morchiligi va urf-odatlariga ham katta ta‘sir ko‘rsatadi. Masalan, Hindistondagi qadimiy ibodatxonalar, Yaponiyadagi sintoistik maqbaralar va Xitoydagi konfutsiychilik maktablari ushbu dinlarning madaniyatga ko‘rsatgan ta‘sirini namoyon etadi.

Hozirgi davrda milliy dinlarni o‘rganish turli xalqlarning tarixi va ma‘naviy merosini chuqurroq anglashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli dinshunoslik fanida milliy dinlar alohida o‘rganiladi.

Xulosa

Milliy dinlar insoniyat tarixida muhim o‘rin egallagan diniy va ma‘naviy tizimlardan biridir. Ular ma‘lum bir xalqning urf-odatlarini, qadriyatlari va madaniyati bilan chambarchas bog‘liq holda shakllangan. Hinduizm, sintoizm, konfutsiychilik va yahudiylik kabi milliy dinlar o‘z xalqlarining ma‘naviy hayoti hamda axloqiy qarashlariga katta ta‘sir ko‘rsatgan. Milliy dinlar insonlarni ezgulikka, axloqiy poklikka, kattalarga hurmat va tabiatni asrashga undaydi. Shu bilan birga, ular xalqning tarixiy merosi va milliy o‘zligini saqlab qolishda muhim ahamiyatga ega. Hozirgi globalashuv davrida milliy dinlarni o‘rganish turli xalqlarning madaniyati va ma‘naviyatini chuqurroq anglashga yordam beradi. Shunday ekan, milliy dinlar nafaqat diniy e‘tiqod shakli, balki insoniyat ma‘naviy taraqqiyotining muhim qismi hisoblanadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Dinshunoslik asoslari. – Toshkent: O‘zbekiston, 2020.
2. Jo‘rayev U. Dinlar tarixi. – Toshkent, 2018.
3. Karimov I. Yuksak ma‘naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent, 2008.
4. Abdulaziz Mansur. Dinshunoslikka kirish. – Toshkent, 2019.
5. World Religions Encyclopedia. – New York, 2015.